

CCPE(2017)2Final

30 Kasım 2017, Strazburg

AVRUPA SAVCILARI DANIŞMA KONSEYİ (CCPE)

CCPE 12(2017) Sayılı Görüş

“Ceza Davalarında Mağdurların ve Tanıkların

Hakları İle İlgili Olarak Savcıların Rolü”

1. Giriş: Görüş’ün amacı ve uygulama alanı

1. Avrupa Savcılarını Danışma Konseyi (CCPE), Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 2005 yılında, diğerlerinin yanı sıra, Bakanlar Komitesi’nin (2000)19 sayılı Tavsiye Kararı’nın uygulanmasına ilişkin sorular hakkında üye devletlere görüş bildirmek ve ceza adaleti sisteminde savcılığın rolünü belirlemek üzere kurulmuştur.
2. Bakanlar Komitesi, CCPE’ye 2017 yılında ceza yargılamalarında mağdurların ve tanıkların hakları ile ilgili olarak savcılarının rolü konusunda bir görüş hazırlaması ve kabul etmesi talimatını vermiştir. CCPE, bu Görüş’ü 31 üye devletin ankete verdiği yanıtlar temelinde hazırlamıştır¹.
3. Bu Görüş’ün amacı, savcılarının suçtan etkilenen mağdurların ve tanıkların haklarının korunması hususundaki rollerine ilişkin olarak görevlerini en yüksek kalite ve verimlilikle nasıl yerine getirebileceklerini belirlemektir. Bu Görüş, özellikle ceza davalarının değişik aşamalarında ve mahkeme kararlarının infazı sürecinde savunmasız olan mağdurlar ve tanıkların korunmasında savcılarının rolüne dikkat çekmektedir. Çünkü bu kişiler, infaz safhası esnasında da sonrasında da savunmasız olabilir.
4. CCPE, savcılarının ceza adaleti alanı dışında görevlerde bulunduğu üye devletlerde bu Görüş’te yer alan ilke ve tavsiye kararlarının *mutatis mutandis* (gerekli değişiklikler yapılarak) bu görevlere de uygulanabileceğini belirtmektedir.

¹ Bkz. CCPE(2017)1 belgesi ya da

http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccpe/opinions/Travaux/Compilation_CCPE_avis%2012.pdf

5. Avrupa Konseyi üye devletleri, savcılık hizmetleri yönünden farklı yasal ve kurumsal çerçevelerin yanı sıra ortak özelliklere de sahiptir. Örneğin, tüm savcılık hizmetleri cezai soruşturma işlevine sahip değildir. Dolayısıyla, bu Görüş'te tartışılan tüm unsurlar tüm üye devletler için geçerli olmayacaktır. Ancak, tüm üye devletlerdeki savcılar, ceza yargılamalarında mağdurların ve tanıkların haklarının korunmasına özellikle dikkat etmeli ve hukuka ve insan haklarına mutlak saygıyla hareket etmelidirler.
6. Bu Görüş, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmenin (bundan böyle "AİHS" olarak anılacaktır) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (bundan böyle "AİHM" olarak anılacaktır) ilgili içtihadının önemini kabul etmektedir. Ayrıca, suç mağdurlarının zararlarının tazminine ilişkin (77) 27 No.lu Karar, ceza hukuku ve usulü çerçevesinde mağdurların konumuna ilişkin R(85)11 sayılı Tavsiye Kararı, mağdurlara yardım ve mağduriyetin önlenmesine ilişkin R(87)21 sayılı Tavsiye Kararı, tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin korunmasına ilişkin Rec(2005)9 No.lu Tavsiye Kararı, Terör Eylemleri Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Kılavuz İlkeler (2005), suç mağdurlarına desteğe ilişkin Rec(2006) 8 No.lu Tavsiye Kararı ve Bakanlar Komite'sinin ceza adaleti sistemi dışında savcılarının rolü hakkındaki Rec(2012)11 No.lu Tavsiye Kararı da dahil olmak üzere çeşitli Avrupa Konseyi sözleşmelerini² ve diğer ceza hukuku araçlarını da dikkate almıştır. Bu Görüş, ayrıca, CCPE'nin birçok önceki Görüş'ünü de esas almıştır³.
7. CCPE, ayrıca, ilgili Birleşmiş Milletler belgelerinin⁴ yanı sıra 1999 yılında Uluslararası Savcılar Birliği (IAP) tarafından kabul edilen Savcıların Mesleki Sorumluluk Standartları ile Temel Görevleri ve Hakları Bildirisi'ni dikkate almıştır.

2. Tanımlar

8. Bu Görüş'e göre "mağdur" bir suç sonucu doğrudan ya da dolaylı olarak fiziksel, psikolojik, sosyal, ekonomik veya başka türde bir zarara uğramış kişidir. Bu tanım, bu Görüş'ün ilgili hükümlerinden yararlanabilecek tüzel kişileri de kapsamaktadır. "Tanık" ise, usul hukukundaki statüsü ne olursa olsun, soruşturmanın ve mahkeme işlemlerinin konusunu oluşturan olguların açığa çıkarılmasına, anlaşılmasına, belirlenmesine ve değerlendirilmesine yardımcı olabilecek bilgilere sahip olan kişidir.
9. Suç mağdurları, ceza yargılamalarında taraf olmasalar da, ceza adaleti sürecinde önemli rol oynarlar. Mağdurlar aynı zamanda tanık da olabilir ve ulusal mevzuat onlar için özel bir usul öngörmüyorsa tanık muamelesi görmelidir.

² Bkz. Avrupa Konseyi Sözleşmelerinin Listesi için 20 ve 21. dipnotlar.

³ Bkz. özellikle "ceza adaleti alanında uluslararası işbirliğini geliştirme yolları"na ilişkin 1(2007) sayılı Görüş, savcılık ve çocuk adaletine ilişkin 5(2010) sayılı Görüş, savcılar ile medya arasındaki ilişkilere ilişkin 8(2013) sayılı Görüş, "Roma Şartı" da dahil savcılara ilişkin Avrupa normları ve prensiplerine dair 9(2014) sayılı Görüş, ceza soruşturmalarında savcılarının rolüne ilişkin 10(2015) sayılı Görüş, terörizmle ve ciddi ve organize suçlarla mücadele dâhil olmak üzere savcılarının çalışmalarının kalitesi ve verimliliğine ilişkin 11(2016) sayılı Görüş.

⁴ Bkz. özellikle 1985'te BM Genel Kurulu tarafından onaylanan, Suç ve Yetkinin Kötüye Kullanılması Mağdurlarına İlişkin Temel Adalet İlkeleri Bildirgesi; Savcılarının Rolüne İlişkin Kılavuz İlkeler (1990), Birleşmiş Milletler Sınıraşan Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesi (2000); Birleşmiş Milletler Sınıraşan Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesi'ne ek olarak, İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesi, Yok Edilmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin 2003 Protokolü; Savcılarının Statüsü ve Rolü: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi ve Uluslararası Savcılar Birliği Kılavuzu (2014).

10. Bu Görüş'ün amacı doğrultusunda, korunmaya muhtaç savunmasız kişiler –ister mağdur ister tanık olsunlar- yaşları (çocuklar, yaşlılar), durumları, olgunlukları ya da engellilikleri (fiziksel veya zihinsel) nedeniyle diğerlerine göre daha fazla zarar (fiziksel veya ruhsal) görme riski taşıyan kişilerdir. İşkence ve diğer insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele mağdurları, özellikle korunmaya muhtaç savunmasız kimselerdir ve o nedenle savcılar bu konuya özel önem vermelidir.
11. Bu Görüş “kolluk kuvvetleri”ne atıfta bulunduğu, bunların, üye devletlerde yetki alanları çerçevesinde polisi, soruşturma organlarını, güvenlik güçlerini, savcılarını ya da savcılık hizmetlerini içerdiği kabul edilebilir.

3. Mağdurların ve tanıkların hakları ve koruyucu önlemler

12. Bir suçun mağduru ve/veya tanığı olan herkes, fiziksel, duygusal, sosyal, ekonomik veya başka türden zararlara maruz kalabilir ve bazı kişiler bu zararları asla tamamen atlatabilebilir. Bu zararlar doğrudan veya dolaylı olarak mağdurların yakınlarını da etkileyebilir.
13. Mağdurlar ve tanıkların insanlık onuruna saygı göstermek ve güvenliklerini sağlamak için, ceza adaleti sistemleri, onlara yönelik bir dizi hak ve koruyucu önlem belirlemeli ve cezai sürece dâhil olan tüm aktörler bunlara uymalıdır.
14. Bu tür hükümler, aynı zamanda gerektiği gibi korunduğunu hisseden mağdurlar ve tanıklarla daha iyi bir işbirliğinin yapılmasına katkıda bulunabilir. Ayrıca, mağdurların ve tanıkların – özellikle korunmaya muhtaç savunmasız olduklarında – uygun bakım, danışmanlık ve destek almalarının sağlanması da çok önemlidir.
15. Mağdurlar; tüm temsil edilme ve katılma hak ve görevleri konusunda bilgilendirilmeli ve örneğin kendilerini korumayı amaçlayan tedbirlere ve uğradıkları zararlar için yeterli tazminata erişimleri sağlanarak ihtiyaçlarına hızlı ve etkili bir şekilde yanıt verilmelidir. Ayrıca, tekrar mağduriyet yaşanmasını önlemek amacıyla ceza adaleti sisteminin yeterli çözümler önermesi gerekmektedir (bkz. aşağıdaki 32-38. paragraflar).
16. Özellikle hassas durumdaki savunmasız kişilerin ihtiyaç duyabilecekleri özel koruma sistemleri mevcuttur. Bununla birlikte, genel olarak, mağdurlara ve tanıklara eşit muamele ilkesine göre adil bir şekilde davranılmalıdır.
17. Mağdurların ve tanıkların hakları, katıldıkları ceza yargılamasının aşamasına göre farklılık gösterebilir. Bir suçun ihbar edilmesiyle ilgili olarak, mağdur, polisle veya herhangi bir savcılık makamıyla ilk temastan itibaren ve anlayabileceği bir dilde suçla ilgili makamların dikkatine sunma⁵ ve bilgilendirilme hakkına sahiptir:
  - Şikayette bulunabileceği prosedürler;
  - Yargılama ve duruşma sırasındaki hakları;
  - Adli yardım, tavsiye ve destek olanaklarının mevcudiyeti;
  - Uygun olduğu durumlarda, (maddi ve manevi) tazminat talep etme olanağı;

⁵ Bazı hukuk sistemlerinde, suç duyurusu bir görev olarak addedilmektedir.

- Uygun olduğu hallerde, mahkeme masraflarının ve diğer ilgili harcama ve giderlerin ödenme olasılığı.

18. Mağdur ayrıca, hukuka uygun olarak, aşağıdaki hususlarda bilgi talep etme ve edinme hakkına sahiptir:

- Yargılamanın seyri, delillerin toplanması, savcının kovuşturma yapma(ve hangi suçlar için) ya da yapmamaya veya alternatif uyuşmazlık çözümlerine önerilerine ilişkin kararları ve bu kararların gerekçeleri;
- Davanın görölme yeri ve tarihi, duruşmalarda hazır bulunma ve dinlenilme hakkı, yasanın öngördüğü hallerde yasal olarak temsil edilme hakkı, dava dosyasına ve kayıtlarına erişim hakkı, temyize başvurusunda bulunma hakkı;
- Suçun niteliği ve davanın koşullarına uygun olarak anonimliğini, kişisel verilerini ve güvenliğini korumayı amaçlayan, kendisi adına talep edilebilecek her türlü koruma tedbirleri;
- Yararlanabileceği mevcut sosyal, tıbbi ve diğer (örneğin, mağdurlara yönelik destek hizmetleri, sağlık tesisleri, şiddetle mücadele merkezleri ve sığınma evleri) yardım olanakları;
- Hükümlüye verilen hapis cezasıyla ilgili değişiklikler ve muhtemel serbest bırakılma tarihi;
- Bölgesel ve uluslararası düzeyde bireysel ya da toplu şikâyet mekanizmaları ve bunlara erişim yolları.

19. Bu bağlamda, şunlar öngörülebilir:

- Savcılara, kolluk kuvvetlerine ya da mahkemelere yardım etmek amacıyla psikologlar veya tıbbi ve diğer uzmanlar gibi uzmanların duruşmaya katılması (örneğin cinsel saldırı, aile içi şiddet, insan kaçakçılığı ya da çocuk pornografisi davalarında);
- Uzmanlaşmış birimlerin ve özel eğitim görmüş yetkili memurların sorguya veya incelemelere katılması;
- Özellikle belirli suç türlerinde (cinsel suçlar ya da cinsel özgürlüğe karşı işlenen suçlar, aile içi şiddet gibi) sorguya veya incelemelere katılmaları için, uygun olması halinde mağdurla aynı cinsiyete sahip görevlilerin tercih edilmesi;
- Tanıkların korunmasına yönelik özel devlet programları;
- İkincil mağduriyetlerin önlenmesi amacıyla, kesinlikle gerekli olmadığı takdirde mağdurların fail ile temasını ve tekrar tekrar ifade vermesini engellemeye yönelik önlemler;
- İfade alımında özel araçların kullanılması (örneğin çocuklara özel mekânlar, güvenli bekleme odaları, mahkeme binası içinde ya da dışında özel odalar, mesai saatleri dışında gerçekleştirilen sorgular, iki taraflı ayna kullanımı, video ve ses kaydı, mağdurun ifadesi alınırken gerekirse teknik araçlarla yüz ve ses değiştirilerek kapalı devre ya da canlı televizyon bağlantıları).

20. Mağdurlar ve uygun hallerde tanıklar da, en azından özellikle çok ciddi durumlarda, sanığın ve/veya failin tutuklanması, salıverilmesi veya kaçması konusunda bilgilendirilmelidir.

4. Mağdurların ve tanıkların haklarının korunmasında savcıların rolü

Mağdurlara ve tanıklara karşı savcının rol ve görevleri

21. Pek çok üye devlette, mağdurların ve tanıkların haklarının korunmasında savcıların rolü yasayla belirlenmiştir; ancak bu rol hukuki geleneklerden, savcılık politikalarından ya da etik kurallardan da kaynaklanabilir⁶. Bu çerçevede tanımlanan mesleki davranış standartlarını rehber edinmek savcıların görevidir.
22. Savcılar; mağdurlara ve tanıklara her zaman saygılı ve tarafsız bir şekilde, ayırım yapmadan ve bu kişilerin içinde buldukları kişisel koşulları göz önünde bulundurarak davranmalıdır.
23. Savcılar; -özellikle korunmaya muhtaç olduklarında- mağdur ve tanıklarla ilgili olanlar dâhil görevlerini yerine getirirlerken sağlam bir muhakemede bulunmalıdır.
24. Savcılar, şahsi menfaatleri tehlikeye giren tanıkların meşru menfaatlerini ve mağdurların görüş ve kaygılarını gerektiği gibi dikkate almalı ve mağdur ve tanıkların hem hak ve görevleri hem de ceza davasının seyri konusunda bilgilendirilmesini sağlamak için önlemler almalı ya da alınmasını teşvik etmelidir.
25. Savcılar, yargılamanın tüm aşamalarında, mağdurların ve tanıkların haysiyetini, özel ve aile hayatını ve kişisel güvenliğini korumaya ve bilgi edinme hakkı ve uygun olduğu hallerde, adli yardım ve tazminat hakları da dâhil olmak üzere onların usule ilişkin haklarını güvence altına almaya çalışmalıdır.
26. Ulusal hukuk sistemlerine bağlı olarak, mağdurların ve tanıkların haklarını koruma görevi, kolluk kuvvetleri ve/veya mahkemelerle işbirliği yapmak ya da bu mercilere başvurmak suretiyle yerine getirilebilir.
27. Mağdurların ve tanıkların ifadeleri kovuşturma ve savunma açısından gerekli olduğunda ya da yasa tarafından zorunlu olduğu durumlarda, savcılar onların adli işlemlere katılmalarını talep etmelidir. Ayrıca, mağdur/tanık ifadesinin önemi göz önüne alındığında, üye devletler, özgür bir şekilde ve güven içinde ifade verebilmeleri için onlara hem yasal ve hem de kurumsal mekanizmalar geliştirmelidir.
28. AİHM'e göre, ceza yargılamalarında savunma hakları, mağdurun/tanığın korunması amacıyla özellikle de özel hayatına saygı gösterilerek dengelenebilir. (özellikle, özel hayata saygı konusunda). Böylece, tanığ/mağduru özellikle korumak için ebelirli tedbirler alınabilir⁷.

⁶ Bkz. ayrıca (2000)19 No.lu Tavsiye Kararı, 32 ve 33. paragraflar.

32. Cumhuriyet Savcıları, tanıkların menfaatlerini uygun bir şekilde göz önünde bulundurmalı, özellikle yaşamlarını, güvenliklerini ve özel hayatlarını korumak için tedbirler almalı veya alınmasını teşvik etmeli ya da alınmasını sağlamalıdır.

33. Cumhuriyet Savcıları, özellikle kişisel çıkarları etkilenen mağdurların görüşleriyle endişelerini gerektiği gibi göz önünde bulundurmalı ve onları hem kendi hakları hem de davanın seyri hususunda bilgilendirmek için önlem almalı ya da alınmasını teşvik etmelidirler.

⁷ Bkz. S. N./İsveç Davası ile ilgili 2 Temmuz 2002 tarihli AİHM kararı.

29. Özel koruyucu tedbirler, mağdurların/tanıkların ve uygun olduğu hallerde aile fertlerinin fiziksel ve psikolojik bütünlüğünü ve mülkiyet dokunulmazlığını teminat altına alan mekanizmalardır.
30. Bu bağlamda, kendilerinin ve aile fertlerinin canına, sağlığına ve mallarına ilişkin olası kaygıları gidermek amacıyla, uygun olduğu hallerde, ifade vermeleri sırasında, öncesinde ve sonrasında mağdurlara/tanıklara özel koruyucu tedbirler sağlanmalıdır.
31. Savcılar, polis ve diğer kolluk kuvvetleri, ceza davasının koşullarına ve mağdurların/tanıkların veya aile fertlerinin can, sağlık ve mallarının ne ölçüde tehlikede olduğuna göre özel koruyucu tedbirler uygulayabilmelidir.

İkincil mağduriyetin önlenmesi

32. İkincil mağduriyet, bir failin doğrudan neden olduğu bir zarar değildir; savcıların, kolluk kuvvetlerinin ya da adli makamların çalışmalarından kaynaklanan, ancak mağdurun üzerinde etkisi olan bir mağduriyettir. Savcılar, kendi eylemleri nedeniyle oluşabilecek ikincil mağduriyetleri önlemek için gereken çabayı göstermelidir.
33. Maruz kalabilecekleri şiddet, şiddet tehdidi ve ikincil mağduriyet riski nedeniyle özellikle aile içi şiddet, cinsel istismar, insan ticareti, terörizm ve yasadışı göç gibi suçların mağdurları özel bir statüden – özellikle korunmaya muhtaç savunmasız mağdur statüsü – yararlanmak için gereken koşulları sağlayabilir.
34. Savcıların, polisin, diğer kolluk kuvvetlerinin ya da adli makamların profesyonel olmayan yaklaşımı da ikincil mağduriyete yol açabilir. Mağdurların özel durumlarını anlamama, dışlanma duygusuna, kuşkuya ve mağdurların ceza adaleti sistemine duydukları güvenin kaybolmasına yol açabilir.
35. Profesyonel olmayan, uzun süren ya da geciken soruşturma ve kovuşturmalar, delillerin telafi edilemeyecek bir şekilde kaybolmasına yol açabilir veya davanın makul bir sürede görülmesi koşulunu ya da ilgili yasal zaman aşımı süresini ihlal edebilir.
36. Belirli suç türleriyle (örneğin aile içi şiddet, cinsel istismar, insan kaçakçılığı, terörizm ve yasadışı göç) ilgili olarak savcılar, bu tür davaları hızlı ve yetkin bir şekilde görebilmek için uzmanlaşabilmeli, yargı psikolojisi konusunda bilgi sahibi olmalı ve uygun bir mesleki eğitimden yararlanabilmelidir.
37. Korunmaya muhtaç savunmasız mağdurların ikinci kez sorgulanmalarının mümkün, uygun veya zorunlu olmadığı durumlarda, çekişmeli yargılama ilkesine saygı göstermek kaydıyla ses ve görüntü kaydı yapılmalıdır.
38. İkincil mağduriyetten kaçınmak için küçük çocukların ve diğer korunmaya muhtaç savunmasız kişilerin sorgulanması, fail hazır bulunmadan, özel sorgu odalarında ses ve görüntü kaydı yapılarak ya da video konferans ekipmanı aracılığıyla yapılmalıdır. Bu kayıtlar, çekişmeli yargılama ilkesine saygı göstermek kaydıyla, ceza davalarında gereksiz tekrardan kaçınmak için delil⁸ olarak kullanılabilir.

---

⁸ Bkz. Avrupa Parlamentosunun ve Konseyinin, suç mağdurlarının hakları, desteklenmesi ve korunmasına ilişkin minimum standartları belirleyen 25 Ekim 2012 tarihli ve 2012/29/EU sayılı Yönerge'nin 23. ve 24. maddeleri:

Belirli mağdur gruplarına ilişkin özel kaygılar (örneğin terörizm, insan kaçakçılığı, aile içi şiddet, cinsel istismar mağdurları)

39. Her ne kadar suç mağdurlarının tümü polisin, kolluk kuvvetlerinin ve adli makamların ilgisini hak etse de, maruz kaldıkları travmanın özel niteliği ya da suçun ağırlığı nedeniyle bazıları özel bir rejimden yararlanmalıdır.
40. Savcılar, yetkileri çerçevesinde olduğu durumlarda, bu vakaların erken tespitini hedeflemeli ve özellikle şu hususlara dikkat etmelidir:
- Daha sonra mahkeme işlemlerinde delil olarak kullanılabilmesi için erken tanıklığın güvence altına alınması;
  - Cezai soruşturma ve kovuşturmaların bir an önce başlatılması ve bunların sonuçlarının yeterli bir şekilde denetlenmesi;
  - Mağdurun gereksiz yere tekraren ifade vermesinin önlenmesi;
  - Uygun olduğu hallerde, yargılamalara katılan bir çocuğa vasi atanması;
  - Uzman görüşü talep etme ve uzmanlara sorulacak soruları hassasiyetle formüle etmek.

Aile içi şiddet ve cinsel istismar

41. Aile içi şiddet sıklıkla uzun süre tekrar eden saldırılar, failin saldırganlığında artış, fail ile mağdur arasında karşılıklı duygusal bağılılık ve gizlilik (çoğunlukla mağdurun özel hayatı alanında gerçekleşir) ile karakterize edilir. Çoğu zaman mağdur, faile olan maddi ve manevi bağımlılığı, çekingenliği ve failin düzeleceğine olan inancı nedeniyle kolluk kuvvetleriyle işbirliği yapmak istemez. Kimi zaman mağdurlar, failin eylemlerinin ciddiyetini azaltmak isteyebilir, ifade vermeyi reddedebilir, ifadelerini değiştirebilir ya da suçu üstlenebilirler. Mağdur ifade vermeye istekli ise, en fazla bilgiyi genellikle olaydan hemen sonra verir (genellikle en son ve en ciddi saldırıdan, bazen de – eğer mağdur çocuk ise – ilk saldırıdan sonra).
42. Savcılar, yetkileri çerçevesinde,⁹ bu vakaların erken tespitini hedeflemeli ve özellikle şu hususlara dikkat etmelidir:
- Aile içi şiddet kapsamına giren olayların birbirinden ayırt edilmesi;
  - Aile içi şiddete yol açan eylemin uygun şekilde doğru hukuki nitelendirilmesi ihtiyacı; bu bağlamda, yalnızca mağdurun suç duyurusunda bulunmasına sebep olan son saldırıya odaklanmamalı, aynı zamanda önceki suç fiillerini de araştırmalıdır (önceki saldırıların başka bir suç ya da daha az ciddi suç olarak tanımlanması riski bulunmaktadır);
43. Genellikle pratikte görünmez bir suç olgusu olan aile içi şiddet, ihlalleri mümkün olduğunca erken tespit edip şiddet eylemlerine son vermek için soruşturmacıların ve savcılarının mağdurları dikkatli bir şekilde dinlemelerini gerektirir. Sorgulamalar gerekli tüm

---

ceza davalarında özel korumaya muhtaç mağdurların korunma hakları. Bkz. ayrıca Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Çocuk Dostu Adaletle İlişkin Temel Prensipler'i (2010).

⁹ Bkz. özellikle Bakanlar Komitesinin kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin, üye devletlere yönelik Rec(2002)5 No.lu Tavsiye Kararı.

yasal teminatlar sağlanarak yapılmalıdır. Aile içi şiddet mağdurlarına destek sağlayabilecek örgütler ve kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar ile işbirliği yapmak da önemlidir.

44. Mağdura günlük hayatında zarar verebilecek sonuçları önlemek için, *diğerlerinin yanı sıra*, uygun olduğu durumlarda, mağdur yerine şiddet uygulayan eşin aile evini terk etmesi veya bir kısıtlama emrine tabi olması ve eve yaklaşmasının yasaklanması ve olası tehlike durumunda da mağdurun yetkili makamları uyarmak için telefon gibi modern teknoloji araçlarını kullanabilmesi sağlanmalıdır.

45. Savcıların, polis ve diğer kolluk kuvvetlerinin, cinsel istismar mağdurlarını -özellikle mağdur bir çocuk ya da zihinsel engelli birey ise- kabul etmeye ve dinlemeye özel önem göstermeleri gerekir.

İnsan kaçakçılığı

46. İnsan kaçakçılığı; göçmen kaçakçılığı, cinsel sömürü ve zorla çalıştırma gibi farklı biçimler alan bir suç olgusudur¹⁰. Mağdurlar, genellikle, işlenen suçun sonuçlarından ve faillerin öç almasından endişe duyan savunmasız kişilerdir. Dolayısıyla, savcılar, polis ve diğer kolluk ve adli makamların bu mağdurların korunmasını sağlamak ve onları suç çevresinden çıkarmak için gerekli desteği almalarına yardımcı olmaları önemlidir.

47. İlgili merciler, özellikle şu hususlara dikkat etmelidir:

- Davanın etkili bir şekilde soruşturulması;
- İnsan kaçakçılığı mağdurlarının ya da potansiyel mağdurların erken tespit edilmesi;
- Bir eylemin insan kaçakçılığı suçu olarak doğru hukuki nitelendirmesi ve başka bir suç veya özellikle daha hafif bir suç olarak nitelendirilmemesi;
- İnsan kaçakçılığı mağdurlarının ya da potansiyel mağdurların haklarının somut ve etkili bir biçimde korunması;
- Erken yaşta ve/veya zorla evlilikler, anlaşmalı evlilikler gibi, mağdurların – özellikle de çocukların – dilenmeye ve suç işlemeye zorlanması gibi yeni insan kaçakçılığı biçimlerine karşı tetikte olmak;
- İnsan kaçakçılığının yasadışı göçle ilgili her türlü suç faaliyetiyle muhtemel bağlantıları;
- Mümkün olduğu hallerde, insan kaçakçılığı mağdurlarının cezalandırılmaması ilkesinin uygulanması¹¹.

48. Göçmenlerin hayatlarının ve sağlıklarının çoğu zaman tehlikeye atıldığı yasadışı göç çerçevesinde savcılar, polis ve diğer kolluk kuvvetleri özellikle şu hususlara dikkat etmelidir:

---

¹⁰ Bazı terimler – kölelik, hizmetkârlık, zorla çalıştırma – Sözleşme'nin 4. maddesiyle ilgili AİHM içtihadında bulunabilir. Bu terimlerin tanımı, kesin fakat esnek ve farklı durumlara uyum sağlayabilecek şekilde olmalıdır. Sözleşme'nin 4. maddesinin usuli yönleri, herhangi bir kişiye kölelik veya hizmetkârlık yaptırmaya veya onu zorla çalıştırmaya yönelik her suçun Sözleşme'ye taraf olan devletler tarafından etkili bir şekilde kovuşturulması ve cezalandırılmasını zorunlu kılan pozitif yükümlülükler içerir; örneğin, devletin, yargı çevresi dâhilinde işlenen insan kaçakçılığı suçlarını etkili bir şekilde soruşturma konusunda usuli bir yükümlülüğü bulunmaktadır. Etkili bir soruşturma, tarafsız, bağımsız, kapsamlı, yeterli, hızlı ve kamu denetimine tabi olmalıdır. Burada söz konusu olan, *a priori(önsel)* bir sonuç değil, kullanılan araçlardır.

¹¹ Cezalandırmama prensibi insan haklarına aykırı değildir. Bkz. *Siliadin/Fransa ile Rantsev/Kıbrıs ve Rusya davalarıyla ilgili AİHS'nin 4. maddesinin bir kısmı*. Ayrıca bkz. Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi (26. madde).

- Yasadışı göç ve insan kaçakçılığı arasındaki olası bağlantılar ve göçmenlerle bağlantılı insan ticareti vakaları sayısındaki olası artış;
- Kaçakçıların ve kaçakçılık suç şebekelerinin tespiti;
- Yasadışı göçe ilişkin suçların belirlenmesi, örneğin belgelerde sahtecilik (nüfus cüzdanları, vize, oturma izni, sığınmacı kaydı) ve kaçakçıların diğer suç faaliyetleriyle bağlantıları (insan kaçakçılığı, uyuşturucu kullanımı, mal varlığına yönelik suçlar);
- Sosyal medyanın izlenmesi (hizmetlerin reklamı, şoför alımı, göç yollarının gelişimi hakkında bilgi, gidilecek ülkelerdeki durum, “yolcu aranıyor” türündeki reklamlar);
- Korunmaya muhtaç savunmasız durumda ve potansiyel insan kaçakçılığı mağdurları olduklarından refakatsiz göçmen çocuklara veya diğer yalnız kişilere odaklanma;
- Yasadışı göç ve terör bağlamları ve bunların muhtemel bağlantıları.

Terörizm

49. Terör eylemleri, çoğu zaman ardında ciddi derecede sarsıntı geçirmiş ve kendi haline terkedilmiş mağdurlar bırakmaktadır. Bu nedenle, savcıların, olaylardan haberdar oldukları andan itibaren yasal yetkileri çerçevesinde, soruşturmalar ve tüm yargılama süresince mağdurların durumuyla ilgilenmeleri önemlidir¹².
50. Mağdurların aileleri ve yakınlarının da durumdan mümkün olduğunca hızlı bir şekilde haberdar edilmeleri ve mağdurun yaralı, ölü veya kayıp olup olmadığına insani bir tavırla bildirilmesi önemlidir. Mağdurların aileleri ve yakınlarına, özel hayatlarına saygı güvence altına alınarak yeterli ve ücretsiz bir acil destek sağlanmalıdır.
51. Terör eylemlerinin kurbanlarının cesetleri ve eşyaları teslim edilirken her türlü önlem alınmalıdır.
52. Savcılar, ayrıca, uygun olduğu hallerde, bilgileri medyayla paylaşmadan ya da bu bilgiler medya tarafından yayınlanmadan önce mağdurları bilgilendirmeye özen göstermeli ve onlara olaylar ve soruşturmanın ilerleyişi hakkında güvenilir bilgi vermelidirler.
53. Terör eylemlerinin mağdurları, genellikle fiziksel, psikolojik ve finansal olarak ciddi şekilde etkilenirler. Savcılar, mağdurların zararlarının mümkün olan en kısa sürede ve uygun şekilde tazmin edilmesi için davalarının hızlı bir şekilde görülmesini sağlamalıdır.

Mağdurları/tanıkları korumak ve rehabilite etmek için özel tedbirlerin ya da usullerin kullanımı

Yardım ve destek

54. Tanıklara ve mağdurlara uygun koruma ve yardım sağlanması için yeterli düzeyde maddi, beşeri ve finansal kaynaklara ihtiyaç duyulmaktadır. Beşeri kaynaklar, yalnızca eğitimli savcılardan değil, ayrıca psikolog, pedagoğ ve diğer yetkili uzmanlardan oluşmalıdır.

---

¹² Ayrıca bkz. Bakanlar Komitesi tarafından 2 Mart 2005 tarihinde kabul edilen, Terör Eylemleri Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Kılavuz İlkeler.

55. STK'lar ve kamu kurumları genellikle tanık ve mağdurlara yönelik destek projeleri ve programlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynadıklarından, STK'lar ve kamu kurumlarıyla etkili bir işbirliği kurulmalıdır.

Mağdurların ve tanıkların özellikle savunmasız oldukları durumlarda ifade vermeleri: yeminli ifade imkânı, risk değerlendirmesi ve diğer koruyucu önlemleri

56. İkincil mağduriyeti önlemek için savcılar, özellikle korunmaya muhtaç olan mağdur ve tanıklarla görüşerek davayla ilgili önemli bilgiler verip veremeyeceklerini değerlendirmelidir.

57. Korunmaya muhtaç savunmasız mağdur ve tanıklar, sorgulamalarının kapsamı ve sonuçları konusunda önceden tam olarak bilgilendirilmelidirler.

58. Savcılar, çocukların yargılama esnasında uygun temsilci bulundurma hakkına saygı göstermelidirler.

59. Yeminli ifadenin gerekli olduğu durumlarda tanık veya mağdur, bu tür bir ifadenin sonuçları konusunda önceden uyarılmalıdır.

60. Mağdurdan/tanıktan yemin etmesinin istenebildiği hukuk sistemlerinde, kişi herhangi bir dini inancı olmadığı ya da dini inancına aykırı olduğu gerekçesiyle yemin etmeye itiraz ederse, bu kişinin kendi resmî onayını (beyanını) vermesine olanak tanınmalı ve bunun yemin yerine geçtiği, yeminle aynı güç ve etkide olduğu kabul edilmelidir.

61. Özellikle korunmaya muhtaç hassas durumdaki tanık ve mağdurların ceza yargılamalarına katılması, uygun ve orantılı koruyucu tedbirlerin sağlanması ve bunların uygulanmasının etkinliğini izlemek amacıyla, bu kişilere yönelik olası tehditleri ortaya çıkaran risk yönetimi analiz mekanizmalarına tabi tutulmalıdır.

Çocukların, zihinsel engelli kişilerin ya da diğer hassas durumdaki korunmaya muhtaç kişilerin kanıt sunmayı reddetmesinin ya da sunamamasının etkisi

62. Kanuna tabi olarak, ceza davasıyla ilgili durumlardan haberdar olması halinde, yaşına bakılmaksızın herhangi bir kişi sorgulanabilir. Çocuğun sorgulanmasından önce, ceza davasının koşullarını doğru bir şekilde anlama ve ifade etmesiyle ilgili bir sorun ortaya çıkarsa ya da usuli işlemlerin yürütülmesi çocuk üzerinde olumsuz bir psikolojik etki yaratacaksa, usuli işlem bir uzman değerlendirmesine dayanılarak yürütülmelidir.

63. Zihinsel engelli bir bireyin, davanın koşullarını doğru bir şekilde anlama ve ifade etme becerisine dayalı olarak, tanıklık edip etmeyeceğine ve bunun sağlığına zarar verip vermeyeceğine karar vermek, uzmanların da yardımıyla, mahkemenin yetkisindedir.

Tanıklara ve mağdurlara uzman desteği

64. Tutarlı bir iletişim kurulmasını sağlamak için, soruları anlamada ve ifade vermede güçlük çeken tanık ve mağdurlar, mahkeme öncesi veya mahkeme aşamasında uygun uzmanlar yardımıyla ifade verebilirler.

65. Bir uzman, savcı ve mahkemeye yeterli bir iletişim kurulmasını sağlamak için ifade verecek kişiye sorulacak soruları ve yanıtlarını açıklayabilir. Uzmanın varlığı, savcının, mağdurlara ve tanıklara sorulacak soruların konuyla ilgili ve zihinsel olgunluk düzeylerine uygun olduğundan emin olma görevini azaltmamalıdır. Ulusal mevzuat ve/veya diğer araçlar, uzmanların bu konudaki uygun davranışlarına ilişkin kurallar öngörmelidir.

Delillerin kabul edilebilirliğine ilişkin özel tedbirler

66. Ulusal mevzuat, özel araçlar kullanılarak elde edilen delilin kabul edilebilirliğini sağlamak için özel mekanizmalar öngörmelidir. Sorgulamaların videoya kaydedilmesi, video konferans/canlı TV bağlantısı aracılığıyla sorgunun başka bir yerde yapılması ya da önceden görüntülü kaydı yapılmış ifadelerin gösterilmesi bu bağlamda kullanılabilir. Bu mekanizmalar; adil yargılanmayı, AİHS'nin 6.3 (d) sayılı maddesinde sanık için öngörülen çekişmelilik ilkesine saygıyı, delillerin güvenilirliğini ve kendilerine karşı tanıklık edilen kişilerin haklarını korumayı amaçlayan uygun teminatlar sağlamalıdır.

Mağdur ve tanıkların defalarca sorgulanmasından ve özel hayatları konusunda çapraz sorgu yapılmasından kaçınılması

67. Denetim görevleri kapsamında savcılar, genel olarak çocukların, zihinsel engellilerin ve korunmaya muhtaç kişilerin sorgulanma sayısını azaltacak tedbirler almalıdır. Bu kişiler, mümkünse yalnızca bir defa ve yalnızca kesinlikle gerekli olduğunda sorgulanmalıdır. Sorgulama, tekrardan kaçınmak için mümkün olduğunca kapsamlı olmalıdır. Şayet bir psikolog ya da ilgili bir diğer uzman doğrudan sorgulamanın bir çocuğa ya da zihinsel engelli bir kişiye zarar verebileceğine kanaat getirirse, sorgulamanın uygun teknik araçlarla yapılması düşünülmelidir.

68. Korunmaya muhtaç mağdurlar/tanıklar ile suçlu olduğu iddia edilen kişi arasındaki iletişim, özellikle cinsel istismar, cinsel taciz ve cinsel şiddet davalarında mümkün olduğunca kısıtlı olmalıdır ve yalnızca adil yargılamanın sağlanması için kesinlikle gerekli olduğunda kullanılmalıdır. Bu durum, suçlu tarafından görülmesini engellemek amacıyla bir mağdurun/tanığın bir ekran arkasından ya da başka bir cihaz aracılığıyla ifade vermesini içerebilir.

Duruşmaları kamuya açık yapmama olanağı

69. Duruşmalar normalde halka açık olarak yapılmalıdır. Bununla birlikte, çok sınırlı bazı durumlarda, iç mevzuat duruşmaların kapalı oturum (*in camera*) olarak yapılmasını öngörmelidir (örneğin, duruşmaların halka açık olarak yapılmasının mağdurun ya da tanığın özel hayatın gizliliği hakkını ihlal edebileceği ya da çocukta zihinsel ya da başka türde bir zarara yol açabileceği durumlarda). Her hâlükârda bu, adil yargılanma ve şeffaflığın gereklerini tam anlamıyla gözeterek mahkemenin karar vereceği bir konudur.

Bu hakların uygulanmasında ve ihlali durumunda savcılarının ve diğer aktörlerin rolü

70. Savcılar; uygun olduğu hallerde, polisle, başka kolluk kuvvetleriyle, adli makamlarla, mağdurlara destek kuruluşlarıyla, arabuluculuk ve uzlaştırma danışma birimleriyle ve STK'larla işbirliği yapmalıdır. Savcılar, uygun görüldüğü takdirde, kurumlarla (sosyal hizmet merkezleri, toplum merkezleri, hastaneler, eğitim kurumları, tanık koruma ve mağdur haklarını koruma birimleri) işbirliği yapmalı ya da şiddet sonrasında

iyileşmelerini kolaylaştırmak amacıyla mağdurları danışma ve destek (barınma, eğitim ve istihdam gibi konularda hukuki, psikolojik ve finansal destek) hizmeti alabilecekleri bu tür kurumlara yönlendirmelidir.

71. Mağdur, adalete erişim konusunda arabuluculuk, uzlaştırma ve onarıcı adalet gibi seçeneklerin varlığından haberdar edilmelidir;¹³ yaşı, uygunluk düzeyi ya da zihinsel kapasitesi göz önünde bulundurularak, bu çerçevede mevcut seçeneklerin riskleri ve yararları konusunda bilgilendirilmelidir.
72. Savcı, uygun görüldüğü takdirde, mağdurların mevcut destek hizmetleri ve yasal önlemler konusunda anlayabilecekleri bir dilde, zamanında ve gerektiği gibi bilgilendirilmeleri için gerekli tedbirleri almalıdır¹⁴.
73. Savcı, uygun olduğu hallerde, polis ve diğer kolluk kuvvetleri tarafından mağdurların ve tanıkların aleyhinde alınan dayanaktan yoksun kararlara karşı tüm yasal yolları kullanmalıdır.

5. Eğitim

74. Genel olarak savcılar için bir hak ve görev olan mesleki eğitim, ceza yargılamalarına dahil olan suç mağdurları ve tanıkları ve korunmaya muhtaç kişilerle ilişkiler gibi muhtemel toplumsal, tıbbi ve psikolojik sonuçları olan bir alanda çok önemlidir. Eğitim programları, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde iyi uygulamalar ve işlevsel modeller hakkında bilgi ve deneyim alışverişini içermelidir.
75. Mağdurların ve tanıkların haklarının korunması, hukukun gereği gibi işleyişi ve yargılamaların adilliği açısından temel bir gereklilik olarak kabul edilmelidir. Dolayısıyla, mesleki bilgilerinin ve kültürlerinin önemli bir unsuru haline gelmesi için bu konunun savcılarının hem başlangıç hem de hizmet içi eğitim programlarına dâhil edilmesi gerekmektedir.
76. Bazı suç türleri, mağdurlar ve/veya tanıklar açısından belirli zorluklara yol açmaktadır. Örneğin, organize suç, terörizm veya siber suç vakalarında, tanıklar her an tehditlere maruz kaldıklarını hissedebilirler; cinsel şiddet, aile içi şiddet ya da ısrarlı takip vakalarında korunmaya muhtaç savunmasız mağdurlar/tanıklar belirli kısıtlamalara maruz kalırlar; internet üzerinden işlenen suçlarda ise mağdur, saldırganlıklara, kimlik hırsızlıklarına vb. karşı koymak için kendini çeresiz hissedebilir.
77. Bu zorlukların her biri, ilgili kişiler üzerindeki olası psikolojik etkilerin ve savunmasız kişilerle ilişki kurmak için uygun tekniklerin farkında olan savcılar tarafından daha iyi karşılanabilir. Dolayısıyla, yalnızca soruşturmacıların ve hukuk meslekleri mensuplarının değil, aynı zamanda ilgili farklı disiplinlerden ve STK'lardan uzmanların da katılımıyla uzmanlık eğitimi verilmesi tavsiye edilmektedir.

¹³ Bu yaklaşım, cezai konularda onarıcı adalet programlarının uygulanmasına ilişkin BM Temel İlkeleri'nin(2002) ve cezai konularda arabuluculuğa ilişkin R(99)19 No.lu Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı'nın da bir gerekliliğidir.

¹⁴ Bkz. Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2011).

78. Eğitim programlarının konusunu, farklı mağdur/tanık türlerine yönelik uygun yaklaşımlar, bu kişilere saygı gösterilmesi ve bu kişilerin korunması ve ceza yargılamaları çerçevesinde haklarının gözetilmesi oluşturmaldır. İlgili kişi üzerinde herhangi bir olumsuz etkiden kaçınarak doğru ve kapsamlı ifadeler elde etmek için uygun araştırma ve sorgulama tekniklerinin kullanılması düşünülmelidir.
79. Nitelikli ve eğitilmiş savcılar da, savcılık personelinin, polis ve diğer kolluk kuvvetlerinin eğitimine katkıda bulunabilir ve böylece tüm kolluk kuvvetleri, aynı mesleki bilgi ve kültürün yanı sıra aynı elverişli işlevsel araçlara sahip olabilir.

6. Uluslararası İşbirliği

80. Günümüzde sosyal hayatın çeşitli yönlerinin uluslararası bir nitelik kazanması nedeniyle, suçlara karşı uluslararası işbirliği – adli işbirliği, polis işbirliği ve teknik destek dâhil –, özellikle terörizm ve sınıraşan suç davalarında (insan kaçakçılığı, organ kaçakçılığı, çocuklara yönelik cinsel istismar ve cinsel şiddet, siber suçlar gibi) mağdurların/tanıkların haklarının korunmasında gittikçe artan bir öneme sahiptir.
81. Suçlarla mücadele ve dolayısıyla tanıkların ve mağdurların haklarının korunması alanında uluslararası işbirliğinde savcıların rolü, özellikle talep üzerine veya kendiliğinden yapılan resmî ve gayriresmî uzmanlık ve bilgi alışverişi (örneğin, parmak izi ve DNA verilerinin paylaşılması), suçluların iadesi¹⁵, karşılıklı adli yardımlaşma¹⁶, cezai konularda kovuşturmanın nakli¹⁷ ve suçtan elde edilen gelirlere el konulması, bunların müsaderesi ve yurtdışından geri alınması¹⁸ hususlarında oldukça önemlidir. Böyle bir işbirliğinin mevcut yasal dayanaklarını güncelleme ve geliştirme çabaları Avrupa'daki tüm savcılık hizmetlerinin aktif katılımıyla devam etmelidir.
82. Yurtdışındaki varlıkların müsaderesi ya da geri alınmasına ilişkin uluslararası işbirliği mağdurlar açısından son derece önemlidir¹⁹. Bu nedenle CCPE, üye devletleri uluslararası işbirliği sırasında el konulan varlıkların geri alınması için ortak yasal temeller geliştirmeye ve iyileştirmeye teşvik etmektedir.
83. Savcılar; mağdurların ve tanıkların korunması bağlamında, özellikle Şiddet Suçu Mağdurlarına Tazminat Ödenmesine ilişkin Avrupa Sözleşmesi (1983, CETS No. 116)²⁰ ve Avrupa Konseyinin mağdurların, tanıkların ve bunların ailelerinin korunmasına ilişkin

¹⁵ Öncelikle bkz. Suçluların İadesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi (1957, ETS No. 24) ve 4 ek protokolü (1975, ETS No. 086; 1978, ETS No. 098; 2010, CETS No. 209; 212, CETS No. 212).

¹⁶ Öncelikle bkz. Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardıma İlişkin Avrupa Sözleşmesi (1959, ETS No. 30) ve 2 ek protokolü (1978, ETS No. 099; 2001, ETS No. 182).

¹⁷ Bkz. Ceza Kovuşturmalarının Aktarılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi (1972, ETS No. 073).

¹⁸ Bkz. örneğin Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, Haczi ve Müsaderesine İlişkin Sözleşme (1990, ETS No. 141) ve Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, Haczi ve Müsaderesine ve Terörün Finansmanına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2005, CETS No. 198).

¹⁹ Yeni sisteme yenilik olarak, Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, Haczi ve Müsaderesine ve Terörün Finansmanına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2005), mağdurların tazmin edilmesi ya da müsadere edilen malların meşru sahiplerine iade edilmesi talebinde bulunan Tarafa müsadere edilen malların – iç hukuk elverdiği ölçüde – iade edilmesine öncelik vermeleri için Tarafları yükümlü kılmaktadır (madde 25, 2. paragraf).

²⁰ 1 Şubat 1988'de yürürlüğe giren ve 26 onay/katılım ve katılımsız 8 imza alan bu Sözleşme, özellikle mağdurların tazmin edilme hakkıyla ilgili olarak Avrupa Konseyi çerçevesinde hazırlanan ilk uluslararası sözleşmedir.

hükümler içeren son ceza hukuku sözleşmeleri²¹ gibi ilgili uluslararası belgeleri iyice bilmeli ve kullanmalıdır.

84. Savcılar, ayrıca, uluslararası işbirliği çerçevesinde, mağdurların ve tanıkların meşru haklarını korumak için yeni teknolojileri sonuna kadar kullanmalıdır (örneğin, seyahat etmek zorunda kalmadan yurtdışından, özellikle video konferans ile ifade verme ya da internet üzerinden delil toplama imkânı).
85. Savcılar, Eurojust ve yargı ağları (örneğin, Avrupa Yargı Ağı) gibi mevcut uluslararası işbirliği örgütlerini etkin bir şekilde kullanmalı ve desteklemelidirler. Kontrollü nakil, gizli soruşturma ve ortak soruşturma ekipleri gibi modern işbirliği araçlarını da geniş ölçüde kullanmalıdırlar.
86. Sınırşan Organize Suçlara İlişkin Beyaz Kitap'ı (2014) ve özellikle uluslararası adli işbirliğinin güçlendirilmesi ve tanıkların korunmasına ilişkin hükümlerini göz önünde bulunduran CCPE, Avrupa Konseyi Sınırşan Organize Suçlarla Mücadele Eylem Planı'nda (2016-2020)²² öngörülen tedbirlerin uygulanmasında fayda olabileceğini düşünmektedir. Bu tedbirler, diğerlerinin yanı sıra, uygun bütçe tahsis edilerek uluslararası tanık koruma programlarının koordinasyonu, korunan tanıkların hak ve görevlerine ilişkin kılavuz ilkelerin geliştirilmesi ve Avrupa Konseyinin ilgili belge ve yayınlarının güncellenmesi ile ilgilidir²³.
87. Tanıkların korunması hususunda uluslararası işbirliği, bu alandaki ulusal ve uluslararası iyi uygulamalar dikkate alınarak daha da geliştirilmelidir²⁴.

---

²¹ Bkz. örneğin Terörizmin Önlenmesine İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2005, CETS No. 196), Madde 13; Avrupa Konseyi İnsan Ticaretiyle Mücadele Sözleşmesi (2005, CETS No. 197), Bölüm III; Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi (2007, CETS No. 201), Bölüm III; Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2011, CETS No. 210), Bölüm IV; Tıbbi Ürün Sahteciliği ve Halk Sağlığını Tehdit Eden Benzeri Suçlara İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2011, CETS No. 211), Bölüm IV; Spor Müsabakalarının Manipüle Edilmesine İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2014, CETS No. 215), Madde 21; Avrupa Konseyi Organ Kaçakçılığıyla Mücadele Sözleşmesi (2015, No. 216), Bölüm IV.

²² Doc. CDPC (2015) 17 Fin, 2 Mart 2016.

²³ Özellikle, tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin korunmasına ilişkin Rec(2005)9 No.lu Tavsiye Kararı ve şu belgeler: "Ciddi Suç Tanıklarının Korunması – Kolluk Kuvvetleri ve Yargı için Eğitim Kılavuzu" (2006); "Terörizm: Tanıkların ve Adalet İşbirlikçilerinin Korunması" (2006).

²⁴ Bkz. örneğin Bağımsız Devletler Topluluğu çerçevesinde 28 Kasım 2006'da imzalanıp 13 Nisan 2009'da yürürlüğe giren, Ceza Davalarına Katılanların Korunmasına İlişkin Sözleşme ve UNDCP (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Kontrol Programı) Tanık Koruma Örnek Kanunu (2000).

TAVSİYELER

1. Savcılar, mahkeme kararlarının infazı da dâhil olmak üzere ceza yargılamalarının çeşitli aşamalarında mağdurların ve tanıkların haklarını koruyarak, görevlerini olabildiğince kaliteli ve etkili bir şekilde yerine getirmelidir.
2. Ceza adaleti sistemleri, mağdurlar ve tanıklar için ceza sürecinin tüm aktörleri tarafından saygı gösterilmesi gereken kapsamlı bir dizi hakları ve koruyucu tedbirleri içermelidir. Özellikle savunmasız oldukları durumlarda, mağdurlar ve tanıklar uygun bakım, danışmanlık ve destek almalıdır.
3. Mağdurlar ve tanıklar; savcılık hizmetleri tarafından adil ve insan onuruna yakışır bir biçimde muamele görmeli, temsil edilme ve katılma hakları da dâhil olmak üzere tüm hakları konusunda bilgilendirilmeli ve ihtiyaçlarına hızlı bir şekilde yanıt verilmelidir (koruyucu tedbirler, zararların tazmini vb. sağlanarak).
4. Savcılar, yargılamanın tüm aşamalarında; mağdurların ve tanıkların onurunu, özel ve aile hayatını ve kişisel güvenliğini korumayı ve yargılamanın seyri konusunda bilgi edinme hakkı ve uygun olduğu hallerde, mağdurların adli yardım ve tazminat alma hakları da dâhil tüm usuli haklarını güvence altına almayı amaçlamalıdır.
5. Ceza davalarına dâhil olan savcılar, polis ve diğer kolluk kuvvetleri, ceza davasının koşullarını ve mağdurların/tanıkların veya ailelerinin canı, sağlığı ve malına yönelik tehditleri göz önünde bulundurarak özel koruyucu tedbirler uygulayabilmelidir.
6. Savcılar; terörizm, insan kaçakçılığı, aile içi şiddet, cinsel saldırı gibi özellikle hassas davaları kovuşturmak için gerekli becerilere sahip olmalı ve bu tür davaları daha etkili bir şekilde karara bağlamak ve ikincil mağduriyetleri önlemek amacıyla kamusal ya da özel tüm ilgili aktörlerle işbirliği yapmalıdır. Bu çerçevede, gerekirse bu konuda özel eğitim almış savcılık birimleri de kurulabilir.
7. Mağdurlara ve tanıklara uygun koruma ve destek sağlamaları için savcılara yeterli maddi, beşeri ve finansal kaynak tahsis edilmelidir. Mağdurlar, ayrıca, bölgesel ve uluslararası bireysel/kolektif şikâyet mekanizmaları ve bunlara ne şekilde erişebilecekleri konusunda bilgilendirilmelidir.
8. Mağdurlar, arabuluculuk, uzlaştırma ve onarıcı adalet gibi mevcut adalete erişim seçenekleri konusunda bilgilendirilmelidir.
9. Savcıların başlangıç ve hizmet içi eğitimleri, özellikle korunmaya muhtaç savunmasız mağdur ve tanıkların haklarının korunması ve çeşitli mağdur/tanık türlerine uygun yaklaşımlar gibi konuları içermeli ve bunlar, savcıların mesleki bilgilerinin ve kültürlerinin önemli bir bileşenini oluşturmalıdır.
10. Mağdurların ve adaletin çıkarları doğrultusunda, savcılar mevcut uluslararası işbirliği organlarını kullanmalı ve desteklemeli ve uluslararası işbirliğinin mevcut ve yeni araçlarının geliştirilmesini teşvik etmelidirler. Bu bağlamda, suç gelirlerinin müsadere edilmesine ve müsadere edilen malların geri alınmasına özel önem verilmelidir.

